

Кроме лебедя/лебедушки, в сравнениях заговоров от болезней и болезненного состояния представлены следующие фольклорные образы:

1) **медведь косолапый** встречается только в отрицательном сравнении. Основание сравнения – особенность походки (неуклюжий, неповоротливый [159, с. 343]): (от косолапия) *Чтоб она не медведем косолап м шла <...>* [6, с. 105];

2) **кот заморский**: (при сотрясении мозга) *Как этому коту (заморскому) чары не пивать, у царя верховского молока не слакать, так и у раба Божия (имя) сотрясенью не бывать, голове не болеть, сердца не ломить, с воды не тошнить* [6, с. 49]. Основанием сравнения в данном случае является неспособность совершения действия в силу его противоестественности или невозможности;

3) **Ворон Воронович**: (от чирьев) (*Ворон Воронович*) *Он масла, сметаны не дает, не доит, вымени коровьего не имеет. Куда он глянет, то все от его глаз завянет. Так бы засох и издох чирей в носу <...>* [6, с. 96]. Основанием в этом примере становится совершения одного действия под влиянием другого.

4) **Поползуха Скоропея** (змея): (от сумасшествия) *Поползуха Скоропея, как тебе не выплезти, не выползти из моего узла, так не испортит ума раба Божия (имя)* [6, с. 130]. Основание сравнения – невозможность совершения какое-либо действия – опосредованно опирается на общепринятое представление о пресмыкающемся, основанном как на реальных физических характеристиках рептилии (гибкое, способное пролезть в узкое отверстие), так и на коннотациях слова змея (хитрость, изощренность).

Ни один из этих образов не отражен ни в словарях устойчивых сравнений, ни в словаре народных сравнений.

Своеобразной является компаративная конструкция, в которой образ и предмет сравнения выражены омонимичными словами **рак** – «пресноводное, беспозвоночное животное» [1, с. 1084] и **рак** – «Злокачественная опухоль в организме человека или животного» [1, с. 1084]: (от рака) *Как рак назад пятится, так откатись, отвались, рак, от рабы Божией (имя)* [215, с. 193]. Основание сравнения – движение назад.

Этот образ (рак) отмечен и в устойчивых компаративных конструкциях, но в них предметом сравнения является человек, а не заболевание («Как рак. <...> 2. Пятится, ползти <задом наперед>. О человеке (неодоб.) /выделено нами – И.К./» [5, с. 537]). Кроме того, отличается и оценочное значение образа. Если в заговоре образ сравнения имеет положительную коннотацию, то в устойчивых конструкциях – отрицательную.

Сравнение проводится не только с животными, насекомыми, но и с местом их обитания. Например, проводится аналогия между человеческим организмом и **муравейником**, жизненными силами человека и муравьями: (отнять больного от смерти) (разгребая муравейник) *Сколько здесь много живого в одном доме, столько много жизни в одном теле раба Божия (имя)* [6, с. 35]. Основанием сравнения выступает количественный признак. Образ выражен словом *живое*, в котором одновременно раскрываются два значения: прежде всего, ЛСВ₁ «Такой, который живет, обладает жизнью» и опосредованно лексико-семантический вариант «3. Полный жизненных сил, жизнерадостный» [1, с. 304]. Предмет сравнения выражен словом *жизнь* («3. Полнота проявления физических и духовных сил» [1, с. 306]). Следовательно, образ и предмет сравнения выражены словами с общей семой 'жизнь', и это значение противопоставляется смерти, от которой данный заговор спасает человека.

Анализ данной группы образов сравнения в заговорах от болезней и болезненного состояния позволяет утверждать, что большинство компаративов уникальны либо за счет использования необычного образа сравнения (например, *медведь косолапый*), либо за счет несвойственного для образа основания сравнения (например, *лебедь* – обязательность и лёгкость удаления чего-либо).

В заговорах этой группы представлено только три образа, которые употребляются с общепринятыми (закрепленными в словарях) основаниями сравнения – **рак** (движение назад), *лебедь* (грациозность) и *муравейник* (квантитативный признак);

Перспективой исследования является создание полной системы образов сравнений русских заговоров.

ЛИТЕРАТУРА:

1. *Большой толковый словарь русского языка* / [гл. ред. С. А. Кузнецов]. – СПб.: «Норинт», 2006. – 1536 с.
2. Мокиенко В. М. *Большой словарь русских народных сравнений*. / В. М. Мокиенко, Т. Г. Никитина. – М.: ЗАО «ОЛМА Медиа Групп», 2008. – 799 с.
3. Мокиенко В. М. *Словарь сравнений русского языка* / Валерий Михайлович Мокиенко. – СПб.: Норинт, 2003. – 608 с.
4. Мяснянкина Л. И. *Сравнение в идиостиле М. А. Шолохова: функционально-семантический и прагматический аспекты: дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук: 10.02.02* / Мяснянкина Любовь Ивановна. – Л., 2001. – 212 с.
5. Огольцев В. М. *Словарь устойчивых сравнений русского языка (синонимно-антонимический)* / Василий Михайлович Огольцев. – М.: ООО «Русские словари»: ООО «Издательство Астрель»: ООО «Издательство АСТ», 2001. – 800 с.
6. Степанова Н. И. *5000 заговоров сибирской целительницы* / Наталья Ивановна Степанова. – М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2006. – 864 с.
7. *Толковый словарь русского языка: Современное написание* / [Даль В. И.]. – М.: ООО «Издательство Астрель»: ООО «Издательство АСТ», 2004. – 983 с.
8. Черных П. Я. *Историко-этимологический словарь современного русского языка: В 2 т.* / П. Я. Черных. – 3-е изд., стереотип. – М.: Рус. яз., 1999. – Т. 1. – 624 с.

Один з провідних дослідників проблеми підготовки педагогічних кадрів академік В.Сластьонін не одноразово звертається до проблеми ціннісних орієнтацій вчителя [3]. Розглядаючи структуру особистості вчителя, його професійну самосвідомість, він виділяє пріоритетне положення професійно-ціннісних орієнтацій, визначаючи їх як стрижневе утворення особистості вчителя, системний компонент професійної культури, що детермінує готовність до освітньої діяльності відповідно до високих духовних цінностей, вірність гуманістичним ідеалам. Визначення професійно-педагогічних орієнтацій підкреслює їх головну характеристику – вибірковість відношення вчителя до професії, особистості вихованця.

Принципово важливо, що В.Сластьонін [3] пов'язує цінності педагогічної діяльності з можливістю задоволення матеріальних, духовних потреб вчителя і, виходячи з цього, класифікує цінності педагогічної діяльності таким чином:

- цінності, сприяючі затвердженню вчителя в суспільстві;
- цінності, що впливають на розвиток комунікативної культури;
- цінності, що ведуть до самовдосконалення;
- цінності самовираження;
- цінності, пов'язані з утилітарно-прагматичними запитами.

Розглядаючи професійні цінності, вчений виділяє також цінності самодостатнього і інструментального типів.

Інструментальні цінності – це свого роду способи досягнення цінностей-цілей, теоретичний і технологічний підходи до організації професійної освіти вчителя і його діяльності. До них відносяться суспільне визнання праці педагога, відповідність здібностей особистості характеру педагогічної діяльності, професійне зростання та ін.

Принципове значення має акцент на гуманістичний ідеал і гуманістичну природу цінностей педагогічної діяльності, які визначають сенс діяльності вчителя, призначення професії. На думку В.Сластьоніна, гуманістичні цінності складають фундамент професійно-педагогічної культури і включають цінності:

- загальнолюдські: людина, дитина, вчитель, творча індивідуальність;
- духовні: педагогічний досвід людини, педагогічні теорії, способи педагогічного мислення та ін.;
- практичні: педагогічні технології, освітні системи, способи діяльності та ін.;
- особистісні: педагогічні здібності, індивідуальні якості педагога, ідеали вчителя та ін.

У процесі інтеріоризації цих цінностей відбувається надзвичайно значущий поворот до вирішення питань розвитку особистості, творчості, доцільній комунікації з дорослими і дітьми, обміну духовними цінностями, професійної співпраці та ін. Це дозволяє достатньо точно збудувати стратегію сучасної педагогічної освіти і організувати підготовку вчителів школи на основі глибокого проникнення в суть духовних орієнтирів педагогічної праці.

Багато вчених, що працюють в площині освітніх цінностей, прагнуть визначити круг найбільш значущих і таких аксіологічних орієнтирів, що володіють унікальною силою дії на учасників педагогічного процесу. Звертаючись до «живого знання», аналізуючи секрети унікальної освітньої площини, В.Зінченко [1] переконаний, що аксіологічні орієнтири освіти повинні відповідати загальнолюдським цінностям. Для уточнення спектру ціннісних ліній вчений звертається до творчості В.Солов'єва і його ціннісно-ієрархічної шкали, що включає цінності духовного, інтелектуального, соціального як віддзеркалення трьох основних областей людської діяльності. Цілком зрозуміло, що для освітньої системи це провідні цінності як для всієї сукупності компонентів, так і для індивідуумів, і саме система освіти повинна створити умови для їх досягнення, надати кожному можливість зіткнення з унікальними ціннісними опорами. Проте названа тріада (духовне, інтелектуальне, соціальне) – це тільки початкова система координат, здатна розширюватися, визначатися. Джерел же продукування фундаментальних цінностей достатньо багато.

Система освіти, на думку В.Зінченко, стикаючись з багатообразним світом цінностей, вимушена трансформувати їх, заглиблювати, ставити цілі і пропонувати засоби освітньої діяльності. І найголовніше – перевести цінності в статус органічних, іманентних освіти. Головною цінністю системи освіти, на думку В.Зінченка, є її здатність відкрити, сформувати, зміцнити індивідуальні цінності освіти у своїх вихованців [2, с.11]. Так народжується безперервна лінія наближення до загальнолюдських цінностей, відбувається духовна робота нашої освіти. Розглядаючи цей процес і підкреслюючи його великий сенс, В.Зінченко затверджує найважливіший постулат аксіологічної педагогіки: сенс цінностей в освіті принципово відкритий. Це дозволяє бути освіті вільній, різноманітній, що у свою чергу є умовою її стійкості та стабільності.

Таким чином, організований освітній простір забезпечує можливість вибору оптимальних освітніх стратегій і технологій, а педагог на цьому освітньому просторі повинен володіти терпимістю до нової різноманітності, вступати в доброзичливі професійні дискусії. При цьому, підкреслює В.Зінченко, треба враховувати, що без внутрішньої різноманітності людського універсуму і розуміння цінності цієї різноманітності не можливий ні індивідуально-особистісний, ні національний, ні глобальний розвиток.

Розгляд проблематики ціннісних орієнтацій в педагогічній системі безпосереднім чином пов'язано з розвитком культури особистості. Серед педагогів, які активно розробляють зв'язки аксіологічних і культурологічних підходів в педагогіці, виділяється позиція професора Н.Щуркової [4]. Слід зазначити методологічну тезу професійно-педагогічної діяльності вченого: виховання – це входження людини в культуру. Відзначимо, що в даному випадку входження в культуру розглядається як процес філігранної роботи педагога з особистістю вихованця. Це довготривалий процес привласнення цінностей ціною складних духовних зусиль кожної людини. І чим складніший ціннісний круг, тим більше зусиль він вимагає від вихованця. Н.Щуркова в своїх педагогічних пошуках звертається до культурологічних цінностей, вироблених людством, що дає духовні сили в сучасних умовах. Її переконаність в тому, що педагог як представник культури повинен пропонувати своїм вихованцям вищі цінності і формувати до них особливе відношення, співвідноситься з організацією виховного процесу на основі щоденного ціннісного вибору.

Отже, дослідницькі підходи провідних вчених-педагогів і практиків системи освіти обґрунтовують побудову основ нової педагогічної парадигми, в якій аксіологічний базис буде унікальною сполучною ланкою між теоретичними і практичними складовими науки. Ціннісні підстави дозволять подолати статично-описовий підхід в педагогіці і змістовно наповнити освітню сферу. Розробка основ педагогічної аксіології має на увазі виявлення природи і джерел цінностей, закономірностей їх функціонування, діалектики загальнолюдських і національних цінностей.

Нам представляється значущою позиція вчених по відношенню до ціннісних орієнтацій системи освіти. Цінності визначаються як стрижньове утворення особистості, системний компонент культури, вираз потреби в людяності. Слід врахувати і точку зору, що розглядає систему освіти як головний суб'єкт цінностей і шляхів їх досягнення. Очевидно, що в зв'язку з цим принципова відвертість системи освіти в ціннісній сфері, наявність ціннісного вибору, створення можливостей для відтворення ціннісних відносин, осмислення суті аксіологічних позицій, ціннісно-орієнтаційна діяльність – чинники розвитку ціннісної системи особистості. Функціонування духовних, інтелектуальних, соціальних цінностей в освіті дає можливість доцільно включати аксіологічні позиції в різні області людської діяльності.

У цілому ж розробка аксіологічної парадигми освіти дозволить визначити стратегію і перспективи розвитку педагогічної системи, розкрити потенціал і змістовне наповнення української освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зінченко В.П. *Образование, культура, сознание* / В.П. Зинченко // *Философия образования для XXI века* // Исследовательский центр по проблемам управления качеством подготовки специалистов / Пахомов Н.Н., Тупталов Ю.Б. – М., 1992. – С. 101-128.
2. Зінченко В.П. *О целях и ценностях образования* / В.П. Зинченко // *Педагогика*. – 1997. – №5. – С.3-16.
3. Сластьонін В.А. *Педагогика* / В.А. Сластенин, И.Ф.Исаев, А.И.Мищенко, Е.Н. Шиянов. – М.: Школа-Пресс, 1997. – 512 с.
4. Щуркова Н.Е. *Новые технологии воспитательного процесса* / Н.Е.Щуркова, В.Ю.Питюков, А.П.Савченко, Е.А.Осипова. – М.: Новая школа, 1994. – 112 с.

Крилова В. О.

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕЛЕБАЧЕННЯ ЯК ЯВИЩА ЕКРАННОЇ КУЛЬТУРИ

Распространение экранной культуры через кино, телевидение, компьютер привело к изменению мировоззрения человека и его образа жизни. Телевидение сегодня - сложное социокультурное явление, является одним из наиболее влиятельных инструментов формулирование мировоззрения, мироотношения и внутренней культуры личности.

Екранна культура тісно вплетена у життя сучасної цивілізації і набуває все більшого поширення у зв'язку з можливостями сучасних засобів масової комунікації, впровадження яких сприяє динамічному розвитку всіх сфер культури і освіти. Вона забезпечує принципово новий спосіб комунікації і трансляції інформації, соціокультурного досвіду, соціально значимих норм і стандартів.

Поширення екранної культури через кіно, телебачення, комп'ютер привело до зміни світобачення людини та її способу життя. Екран став на перше місце після багаторічного панування книги.

Телебачення сьогодні – складне соціокультурне явище, що увійшло у наше життя і стало його невід'ємною частиною. Воно є одним з найбільш впливових інструментів формування світогляду, світовідношення та внутрішньої культури особистості.

Телебачення сьогодні здатне охопити найширші прошарки населення. Це пояснюється особливостями його природи, що визначають його специфіку.

Здатність телебачення проникати у будь-яку точку землі у зоні дії передавача – одна з найважливіших його особливостей. Так звана всюдисутність телебачення робить його доступним для кожної людини у будь-який момент часу.

В основі телевізійного твору поєднуються дві мови – мова зорових та словесних образів. «Екранність телебачення», тобто його здатність передавати інформаційні повідомлення у формі рухливих зображень у супроводі звуку, робить його своєрідним видовищем для глядачів. Завдяки цьому телевізійні образи сприймаються чуттєво, роблять акцент на емоційне розуміння реальності, а тому доступні широкій аудиторії. «Телевізійний простір пропонує таку інформацію, що майже не може бути схоплена раціонально, вона апелює до підсвідомого.»[6]

Унікальною якістю телебачення є його здатність повідомити у звукозоровій формі про дію, подію, за словами С. Ейзенштейна, «у неповторний момент самої дії». Ця особливість виявляється лише в процесі прямого ефіру, так званої "живої" передачі, коли час зйомки і трансляції телепередачі співпадає.

Телебачення вільно приходить у кожен дім, людина може долучитися до трансльованого дійства, не покидаючи домівки. Звідси виникає сприйняття телевізора, як друга, з яким встановлюється певний емоційний зв'язок та своєрідна ілюзія «спілкування».

Важливою особливістю сучасного телебачення є так звана «інтерактивність», що дозволяє глядачеві впливати на хід телепередачі у прямому ефірі шляхом дзвінків у студію та смс-голосування. На підсвідомому рівні телеглядач відчуває зв'язок із соціумом, потрапляючи у загальне енергетичне та інформаційне поле, що дає можливість світові відкритися перед ним.

В. Міхалкович у своїй роботі «Про сутність телебачення» протиставляє його іншим видам екранного мистецтва, зазначаючи, що телебачення «протистоїть сім'ї мистецтв, об'єднаних запереченням буденного світу, тим, що поважає і шанує його, завжди прагне як можна глибше і міцніше проникнути в нього і застати свого глядача серед буденних обставин» [5].

На думку В. Міхалковича, одним з наслідків такого прагнення є природні для телебачення «погляди в камеру», які є абсолютно неприпустимими у кіно, де розгортається паралельна повсякденному світові реальність. «Ведучі немов намагаються відчутти таким чином свого глядача, мобілізувати його своєрідним «гіпнозом» погляду і прикувати до себе.» [5].

Цікавим моментом у сприйнятті людиною феномену телебачення є свобода вибору телепередач для перегляду.

Коли ми розглядаємо об'єкти зовнішнього світу, ми вільні дивитися на них будь-яку кількість часу, або не дивитися зовсім, і нам здається, що ми маємо ту ж свободу, коли розглядаємо зображення на екрані телевізора. Але це не так. Процес зору залежить від вольової складової і від розвитку можливості мозку сприймати і аналізувати інформацію. Телевізійний образ є здебільшого примусовим, і глядач не може ухилитися від такого примусу, навіть якщо не дивиться на екран. Це підтверджує величезна кількість